

Спеціалізована вчена рада Д 41.086.01
у Національному університеті
«Одеська юридична академія»
65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23

ВІДГУК

офіційного опонента

кандидата юридичних наук, доцента Кулієва Арсена Юрійовича на дисертацію **Іванової Дар'ї Андріївни на тему: «Адміністративно-правове регулювання міжнародних морських перевезень пасажирів»**, подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право»

Актуальність роботи

Міжнародні морські перевезення пасажирів та круїзні подорожі є значним сегментом морської діяльності, що на теперішній час активно розвивається у світі. Географія таких перевезень охоплює майже усі куточки світу, а судноплавні компанії пропонують підвищений рівень комфорту на сучасних лайнерах, де одночасно можуть подорожувати тисячі пасажирів. При цьому, пасажирські перевезення обумовлюють підвищений рівень відповідальності за життя і здоров'я людей, збереження їх майна, забезпечення безпеки. Пандемія COVID-19 стала значним випробуванням для сфери морських перевезень у цілому, а пасажирські перевезення зазнали найзначніших та найпотужніших впливів у зв'язку з швидким поширенням захворюваності. Безпосередня та активна участь держав, міждержавні спільні зусилля дали можливість зробити ризики пандемії керованими, поступово вийти з гуманітарної кризи, яка охопила світове мореплавство. У цій складній ситуації визначною стала та зберігається на теперішній час роль держав та їх урядів, а також наявних лише у них примусових механізмів дотримання встановлених правил у сфері торговельного мореплавства, або ширше – морської діяльності. При цьому, роль адміністративно-правових, імперативних факторів впливу на сферу морських перевезень найзначнішим чином отримує прояв саме у напрямі пасажирських перевезень. Саме такі

перевезення, маючи за своєю суттю приватноправовий характер, зазнають значного впливу імперативних норм, що спрямовані на дотримання не лише приватних, а й публічних інтересів – забезпечення безпеки, суспільного здоров'я та життя людини.

Сучасна правознавча література, підручники, монографічні та дисертаційні дослідження здебільшого оминають увагою зазначений імперативний адміністративно-правовий фактор міжнародних морських перевезень пасажирів, а також аспекти наддержавного і внутрішньодержавного публічного адміністрування цієї сфери. Зважаючи на це, дисертація Д.А. Іванової на тему «Адміністративно-правове регулювання міжнародних морських перевезень пасажирів» безперечно є своєчасною, актуальною та давно очікуваною вітчизняною наукою адміністративного права. Її значення для сучасної української правової науки, практики нормотворення та правозастосування підсилюється також триваючим у державі впровадженням міжнародних та європейських стандартів і кращих практик адміністрування морської діяльності, зокрема, у сфері міжнародних пасажирських перевезень. Про це додатково свідчить й те, що виконане дослідження є складовою частиною науково-дослідної роботи кафедри морського та митного права «Митне, морське та інформаційне право: євроінтеграційний вимір», що пов'язана з планом наукових досліджень Національного університету «Одеська юридична академія» на 2016–2020 роки «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» (державний реєстраційний номер 0116U001842).

***Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій,
сформульованих у дисертації***

Необхідна теоретична обґрунтованість основних наукових положень, висновків та рекомендацій забезпечена дисертанткою завдяки вдалому формуванню та застосуванню системи загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, які ґрунтуються на принципах об'єктивного, всебічного та комплексного аналізу суспільних процесів і явищ.

Методологічний базис роботи сформувавши: діалектичний, логіко-семантичний, формально-юридичний, компаративний, структурно-функціональний методи та метод аналізу.

Структура дисертації є логічною, обумовлена поставленими науковими задачами, об'єктом та предметом дослідження. Робота є цілісним, комплексним науковим дослідженням, у якому забезпечено необхідну стислість та якісну змістовну наповненість матеріалу, а також чіткість висновків. Дисертація складається з анотації, вступу, 3 розділів, які містять 10 підрозділів, висновків і списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 209 сторінок, із них основного тексту – 152 сторінки, що відповідає встановленим вимогам. Аналіз змісту проведеного дослідження засвідчив цілковиту обґрунтованість одержаних наукових результатів та достовірність їх наукової новизни.

У *Вступі* до роботи авторкою обґрунтовано вибір теми дисертації, її актуальність, ступінь дослідження проблеми, визначено її зв'язок з державними науковими програмами, планами, темами, мету, задачі, об'єкт, предмет, методи дослідження та основні положення, що виносяться на захист, підкреслено наукову новизну і практичне значення результатів дослідження.

У *Розділі 1. «Теоретико-методологічні основи адміністративно-правового регулювання морських перевезень пасажирів»* з'ясовано сутність адміністративно-правового регулювання, визначено об'єкти адміністративно-правового регулювання морських перевезень пасажирів та особливостей правового статусу суб'єктів морських перевезень пасажирів як об'єкта адміністративно-правового регулювання. Так, у підрозділі 1.1. «Міжнародне морське перевезення пасажирів як об'єкт адміністративно-правового регулювання» підкреслюється, що на потребу врегулювання низки проблем у сфері міжнародного морського перевезення, яке виходить за межі компетенції та можливостей окремої держави, й у вирішенні яких кожна окрема держава виконує лише «адміністративні» функції щодо реалізації

рішень, прийнятих на міжнародному рівні, яких спрямовано на врегулювання питань публічного адміністрування, здійснюється нормами саме адміністративного права. У цьому ж розділі пропонується авторське визначення міжнародного морського перевезення пасажирів як виду перевезення пасажирів, за якого учасники перевезення перетинають кордон держави, а саме – зовнішній кордон територіального моря, який є морським кордоном прибережної держави, і переміщуються через територію більш ніж однієї країни. Заслуговує на схвалення проведений авторкою аналіз особливостей застосування імперативних норм у сфері міжнародного морського транспорту (підрозділ 1.2 дисертаційного дослідження). А урахуовуючи значення категорії «публічний порядок» для системи правового та договірної забезпечення міжнародних морських перевезень пасажирів, а також її особливе (провідне) значення саме для його адміністративно-правового вектору, здобувачка присвятила дослідженню цієї категорії окремий підрозділ роботи (1.3), у якому, на підставі ґрунтовного аналізу напрацювань сучасної правової науки, національних законодавств та правозастосовної практики, відзначила, що досвід різних держав, у т.ч. й України, свідчить, що законодавець, віддаючи належне значенню застереженню про публічний порядок, обмежується його найзагальнішим визначенням. Також здобувачкою здійснено порівняльну характеристику суміжних правових категорій «публічний порядок», «світовий правопорядок», «правовий режим», «міжнародний публічний порядок», а також підкреслено, що саме сфера прав людини дозволяє означити більш чітко межі інституту «публічний порядок». Підсумовуючи, авторка відзначає, що застереження про публічний порядок є проявом суверенного характеру державної влади у межах її функціонування. Держава опосередковано здійснює охорону і захист приватних інтересів, а саме – захист прав людини і громадянина і є своєрідним гарантом публічного правопорядку, встановлюючи норми, спрямовані на його підтримання, та забезпечує їх реалізацію можливістю застосування державного примусу і здійснює захист

національного правопорядку держави в цілому за допомогою імперативних норм та свідчить про наявність публічного інтересу у приватно-правових відносинах, тобто відбувається адміністративне забезпечення публічного правопорядку.

Характеристика та ґрунтовний аналіз правового статусу суб'єктів морських перевезень пасажирів як об'єкта адміністративно-правового регулювання, здійснена у підрозділі 1.4, засвідчили, що адміністративно-правове регулювання морських перевезень пасажирів являє собою цілеспрямований вплив правових норм, прийнятих державою, і постає як відповідний адміністративний засіб забезпечення прав та законних інтересів фізичних, юридичних осіб та держави у відносинах у сфері морських перевезень пасажирів, які містять публічні елементи з метою підпорядкування їх юридично встановленому правопорядку, тобто правовому режиму, якого повинні дотримуватися усі суб'єкти морських перевезень пасажирів.

Розділ 2 «Контроль у сфері забезпечення безпеки морських перевезень пасажирів» присвячено з'ясуванню та науковому обґрунтуванню тези про те, що адміністративно-правове регулювання морських перевезень пасажирів охоплює таку публічно-правову складову, як контроль сфери забезпечення безпеки морських перевезень пасажирів. При означенні правових засад контрольних процедур у сфері забезпечення безпеки морських перевезень пасажирів (підрозділ 2.1) авторкою зауважено, що такі правові засади охоплюють норми міжнародних угод, якими визначено обов'язки держави прапору судна (Женевська конвенція про відкрите море 1958 року та Конвенція ООН з морського права 1982 року), а також норми регіональних меморандумів про взаєморозуміння та інших документів, відповідно до яких запроваджено та здійснюється контроль державами портів (Port State Control, PSC). У підрозділі 2.2. «Міжнародне та регіональне співробітництво у формуванні норм про контрольні процедури на морському пасажирському транспорті» окреслено етапи співробітництва держав з метою

вироблення єдиного, уніфікованого підходу до забезпечення безпеки мореплавства шляхом застосування всесвітніх або регіональних контрольних механізмів. Підрозділ 2.3. «Національне адміністративно-правове забезпечення контролю за безпекою морських перевезень пасажирів» присвячено висвітленню національного адміністративно-правового забезпечення контролю за безпекою морських перевезень пасажирів. Авторкою цілковито обґрунтовано відзначено, що реалізація адміністративно-правового забезпечення контролю за безпекою морських пасажирських перевезень здійснюється через адміністративний механізм, основною метою якого є упорядкування суспільних відносин, пов'язаних зі збереженням здоров'я та життєдіяльності людей, їх юридичне закріплення, тобто публічне адміністрування морського пасажирського перевезення. Об'єктом адміністративно-правового забезпечення та гарантування є суспільні відносини, пов'язані зі збереженням здоров'я людей. Контроль за безпекою морських пасажирських перевезень спрямовано на протидію загрозам щодо людини, держави та є компонентом національної безпеки України. У межах підрозділу окреслено повноваження системи суб'єктів публічного адміністрування забезпечення безпеки морських перевезень пасажирів, цілковито обґрунтовано до складу цієї системи віднесено Мінінфраструктури України, Морську адміністрацію, капітанів морських портів України та інспекції державного портового нагляду.

Розділ 3. «Адміністративно-правове забезпечення розвитку морських перевезень пасажирів» присвячено визначенню перспектив оновлення публічного адміністрування морських перевезень пасажирів та його правового регулювання. На підставі аналізу норм програмних документів довгострокового планування – Морської доктрини України на період до 2035 року, Національної транспортної стратегії на період до 2030 року та Стратегії розвитку морських портів України на період до 2038 року – доведено їх визначний вплив на формування правового забезпечення морської діяльності в Україні, визначення правових засад забезпечення

розвитку морських перевезень пасажирів та пріоритетних векторів морської та портової політики у розвитку цієї сфери (підрозділ 3.1). Аналіз стандартів ЄС у сфері морських перевезень пасажирів, проведений у підрозділі 3.2, засвідчив, що діючі стандарти ЄС вважаються більш ефективними для країн-учасниць ЄС, ніж міжнародні стандарти, наприклад, навряд чи міжнародні стандарти будуть ефективнішими, ніж діючі стандарти ЄС, коли вони стосуються внутрішніх рейсів. Міжнародні стандарти ІМО у такому випадку не застосовуються. За відсутності стандартів ЄС, держави-члени повинні були б або розробити своє власне законодавство, або прийняти міжнародні правила, які необхідно було б адаптувати. Крім того, стандарти ЄС передбачають доступ для осіб з обмеженою мобільністю, у міжнародних стандартах – має рекомендаційний характер. У підрозділі 3.3. «Адміністративно-правові заходи щодо сприяння розвитку морського туризму» визначено систему та класифіковано правові норми, на підставі яких відбувається такий розвиток. Крім того, у межах підрозділу, на підставі доктринальних розробок та діючого законодавства, визначено категорію «круїз». Підкреслено, що законодавець виокремлює «круїзний туризм» як вид туризму, але визначення поняття «круїзного туризму» відсутнє. Авторка справедливо відзначає, що поняття «морський туризм» є ширшим за поняття «круїзний туризм», адже поняття «круїзний туризм» містить у собі туристичні мотиви, враховуючи положення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 р., де круїзний туризм визначається як один із основних видів морського туризму.

Завершують дисертаційне дослідження науково обґрунтовані, фундаментальні та розгорнуті **Висновки**, які є органічним завершенням проведеного дослідження.

***Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій,
сформульованих у дисертації***

Високу якість, достовірність і новизну наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечено завдяки

використанню вдало обраної методології дослідження, якісному опрацюванню вітчизняних та зарубіжних доктринальних джерел, міжнародних угод, європейського та внутрішнього українського законодавства.

Наукова новизна дисертаційного дослідження Д.А. Іванової полягає у тому, що воно є першим в українській правовій науці дослідженням, в якому охарактеризовано природу та особливості адміністративно-правового регулювання міжнародних перевезень пасажирів як напрямку діяльності публічної адміністрації щодо реалізації прав та обов'язків держави у сфері торговельного мореплавства.

У дисертаційному дослідженні Д.А. Іванової сформульовано та обґрунтовано наукові положення, висновки та рекомендації у галузі адміністративного права, які характеризуються науковою новизною і зроблені уперше. Так, зокрема, на особливу увагу заслуговує запропоноване авторкою визначення адміністративно-правового регулювання морських перевезень пасажирів, як сукупності адміністративно-правових норм, спрямованих на забезпечення прав та законних інтересів фізичних, юридичних осіб та держави у відносинах у сфері морських перевезень пасажирів, які у сукупності формують адміністративно-правовий режим, що регламентує діяльність суб'єктів морських перевезень пасажирів. Також варто підтримати тезу здобувачки про те, що правовий режим, який регулює міжнародні морські перевезення пасажирів, реалізується українськими суб'єктами владних повноважень та визначає зміст та завдання публічного адміністрування сфери морських перевезень пасажирів.

Положення, винесені на захист, характеризуються високою якістю, є логічними, вдало структурованими, свідчать про високий рівень здійсненого наукового узагальнення та здатність авторки до розробки як нових загальнотеоретичних засад адміністративно-правової науки, так й значного удосконалення класичних, міждисциплінарних категорій правової науки. Про це свідчить розроблене здобувачкою авторське визначення правничої

категорії «міжнародне морське перевезення пасажирів» як виду перевезень пасажирів, за яких учасники перевезення перетинають морський кордон прибережної держави і переміщаються через територію більш ніж однієї країни.

Позитивно характеризують роботу авторські розробки, що продовжили та розвинули попередні напрацювання. Це, зокрема, положення щодо розвитку й реалізації державної морської політики у сфері морських перевезень пасажирів, а також визначення особливостей центральних органів виконавчої влади у сфері морських перевезень пасажирів [Міністерство інфраструктури України та Державна служба морського та річкового транспорту України (Морська адміністрація)], як суб'єктів реалізації державної морської політики.

Дисертаційна робота містить й інші наукові положення, висновки, рекомендації, якісний та докладний аналіз міжнародних угод та актів європейського законодавства з визначенням ступеню відповідності їх стандартам діючого українського законодавства, окремо авторкою було проаналізовано програмні документи розбудови транспортної, морської та портової діяльності в Україні.

Отже, маємо констатувати, що вимоги стосовно забезпечення наукової новизни авторкою виконано, розроблені висновки та рекомендації відповідають встановленим нормативам, є фундаментальними і комплексними, уособлюють інноваційні для сучасної науки адміністративного права України підходи до тлумачення змісту категорії «публічне адміністрування» з необхідною та актуальною для України проекцією на сферу відносин, що складаються у торговельному мореплаванні.

Сформульовані в дисертації положення, висновки та пропозиції можуть бути використані у: науково-дослідній діяльності (для подальшої розробки правового забезпечення морських перевезень пасажирів, визначення шляхів адаптації нормативної бази до стандартів ЄС);

правотворчій та правозастосовній сферах (для удосконалення нормативно-правового регулювання морських перевезень пасажирів, що дозволить покращати практичну діяльність суб'єктів сфери морських перевезень пасажирів щодо застосування адміністративно-правових норм у сфері морських перевезень пасажирів); організаційно-управлінській сфері (для побудови загальної структури організаційно-управлінського механізму регулювання перевезень в Україні з урахуванням сучасних інтеграційних процесів); навчальному процесі (при викладанні навчальних курсів «Адміністративне право», «Міжнародне морське право»; при розробці відповідних розділів підручників, навчальних посібників із зазначених дисциплін).

***Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій
дисертації в опублікованих працях***

Основні положення і результати дисертації відображено у 12 наукових публікаціях, 5 з яких опубліковано у наукових фахових виданнях, що входять до затвердженого переліку, 1 – у зарубіжному науковому виданні (Республіка Молдова), 6 – у тезах доповідей на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях. Автореферат Д. А. Іванової належним чином відображає основні положення роботи, її актуальність, задачі та наукову новизну дослідження, його теоретичну та практичну значущість. Автореферат складений та оформлений з дотриманням встановлених вимог.

Дискусійні положення та зауваження

Позитивно оцінюючи наукові здобутки дисертантки, вважаємо за необхідне зазначити наступні дискусійні положення та зауваження до її дисертаційної роботи:

1. У підрозділі 1.3. «Категорія публічного порядку як основа адміністративно-правового регулювання морських перевезень пасажирів» згадано категорію «надімперативні норми» та надано їх стислу характеристику. При цьому, авторка не наводить більш конкретних ознак

таких норм та їх прикладів у сфері правового регулювання морських перевезень пасажирів, що є доцільним у межах проведеного дослідження.

2. При характеристиці програмних документів морської транспортної галузі здобувачкою не розглянуто стратегічні плани розвитку морського та річкового транспорту на період до 2020 року, затверджені наказами Міністерства інфраструктури України від 18 грудня 2015 року № 542 та 543 відповідно, та не означено, які з напрямів розвитку та удосконалення організаційно-правового забезпечення пасажирських перевезень цими видами транспорту вдалося реалізувати, а які – ні.

3. У підрозділі 3.2 дисертаційного дослідження згадується про Протокол 2002 року до Афінської конвенції про перевезення морем пасажирів та їх багажу 1974 р., але не зазначається, чи приєдналася Україна до цього Протоколу, а також не зазначається, яких саме аспектів морських перевезень пасажирів він стосується.

Висловлені зауваження стосуються лише окремих, дискусійних та уточнюючих аспектів досліджуваної проблематики, жодним чином не впливають на загальну позитивну оцінку та високий науковий рівень проведеного Д. А. Івановою дисертаційного дослідження.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Іванової Дар'ї Андріївни на тему «Адміністративно-правове регулювання міжнародних морських перевезень пасажирів» виконана уперше, є суттєвим внеском у розвиток науки адміністративного права.

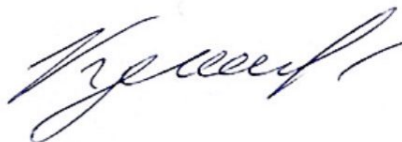
Дисертація є завершеною, комплексною, самостійно підготовленою кваліфікаційною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані та практично цінні результати, що вирішують важливу наукову проблему у сфері вироблення доктринальних підходів до визначення характерних рис, природи та особливостей адміністративно-правового регулювання міжнародних морських перевезень пасажирів як напрямку

діяльності публічної адміністрації щодо реалізації прав та обов'язків держави у сфері торговельного мореплавства.

Зважаючи на викладене, дисертація Іванової Дар'ї Андріївни на тему «Адміністративно-правове регулювання міжнародних морських перевезень пасажирів» за актуальністю обраної тематики, новизною, достовірністю отриманих результатів, теоретичним та практичним значенням відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (із змінами), які висуваються до кандидатських дисертацій, а її авторка – Іванова Дар'я Андріївна – за результатами публічного захисту заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

**кандидат юридичних наук,
доцент, завідувач кафедри
морського права
Одеського національного
морського університету**

А.Ю. Кулісв

31 березня 2021 р.

Підпис А.Ю. Кулісв за свідую
вчений секретар Т.О. Коробко

31.03.2021 р

